

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER

"YABAN", YABANCILAŞMA VE HEKİMLİK ÜZERİNE BİR DENEME

Yavuz ÜÇKUYU*

Giriş

Yabancılaşma kavramı Marks'a özel bir kavram değildir. Marks'tan önce de Marks gibi Alman kökenli olan filozoflardan Fichte, Hegel, Feuerbach toplumu açıklayıcı bir kavram olarak yabancılaşmayı kullanmışlardır. Kavramın Fransız J.J. Rousseau felsefesinde de önemli bir yeri olduğunu vurgulamak gerekir.

Marks, yabancılaşma kavramını özellikle iki eserinde kullandı: Bunlar "1844 Ekonomik ve Felsefe Elyazmaları" ve Belçika'ya geçtiği 1845 yılından sonra Engels'le birlikte kaleme aldıkları "Alman İdeolojisi (Feuerbach)" adlı çalışmalarıdır.

Yabancılaşma kavramının yoğun bir çözümleme aracı olduğu her iki çalışmada biri felsefi diğeri ekonomi-politik düzeyde iki önemli çıkış söz konusudur. Felsefi olarak, yabancılaşmanın tarihsel bir kategori olduğu ve bu anlamda gelip geçici özelliğine dikkat çekilerek kavramın idealizasyonuna karşı materyalist bir duruş sergilenmiştir. Ekonomi-politik olarak da klasik economicilerin (Adam Smith, David Ricardo vb) emeği yansız sayan görüşlerine karşı işçinin üretim aracı karşısındaki konumu dolayısıyla "yabancılaştığını" ve buradaki yabancılaşmanın aşılabilmesi için kapitalizmin aşılması gerektiği çıkışıdır. Bu yazıda "yabancılaşma" kavramı Marks'ın yüklediği içerikle ele alınmaya çalışılacaktır.

Tanım

Marks'a göre yabancılaşmayı, insanın kendi emek ürünlerinin insanı boyunduruğu altına alan karşıt güçler haline gelerek, insanı insan olmayana dönüştürmesi süreci olarak tanımlayabiliriz. Burada süreci harekete geçiren temel öğeler, üretim araçlarının özel mülkiyeti ve toplumun sınıflı yapısıdır. İki temel öğenin ortaya çıkardığı süreç yine belli bir kabalıştırma ile dört biçimde emeği yabancılaştırmaktadır. Bunlar;

1-Emeği satın alan ve üretim sürecini denetleyen sermaye sınıfı, emekçiyi kendine ve ürününe ve başkalarına yabancılaştırır. Burada sermaye sınıfı da üretici ile ürün arasındaki doğrudan bağıntıyı kaybettiği için yabancılaşmıştır ancak; kendini zengin ettiği için bu yabancılaşmaya direnmediği gibi sürdürmek de istemektedir.

2-Emeğin kafa ve kol emeği olarak bölünmesi, her iki bölmeyi birbirine ve emeğin bütününe yabancılaştırır.

3-Uzmanlaşma yolu ile bütünden kopan emek kendi niteliğine yabancılaşır.

4-Emek, ücretli emek biçiminde kendisine yabancılaşır ve emekçisine egemen olur.

Yine bir parantezle Marks'a göre yabancılaşmanın "doğadan koparak" toplumsal-kültürel olarak kendi ikinci doğasını kurması anlamında olumlu ve zorunlu karşılanan bir önsel süreç içerdiği paylaşmak isterim. Olumlu anlamıyla insanın yarattığı "insan doğa", kapitalist pazar ve kapitalist toplumsal sistem tarafından insan olmayana dönüştürülür (yabancılaştırılır).

Kavramın Marksist Çözümlemede Yeri

Yabancılaşma, Marks'ın kuramını oluştururken belirgin bir önem ve öncelik verdiği bir kavram mıdır sorusu özellikle Marks'ın temel eseri kabul edilen "Kapital 1" in içerisinde yabancılaşma kavramının bir kez geçtiğine bakılarak genellikle olumsuz anlamda yanıtlanır. Özellikle, Marks'ın çalışmalarına "genç Marks", "olgun Marks" ürünleri sınıflandırılması ile yaklaşanlar, yabancılaşma kavramına "genç Marks"ın bir tür acemilikleri gözüyle bakmışlardır.

Bana kalırsa bu bakışta Marks'ın bütünden genele ve indirgemeye dayanan çözümleme yönteminin yeterince kavranamamasının önemli bir payı vardır. Başka şekilde

*Toplum ve Hekim Dergisi Yayın Kurulu Üyesi

ifade edersem, Marks'ın geç dönem "olgun Marks" dönemi ürünlerinde, kavramın sık kullanılmamasına bakılarak sönmüldüğünü düşünmek bir yanılgıdır. Doğrusu şudur: Yabancılaşma kavramı önemli bir Marksist indirgeme kavramı olarak Marks'ın tüm yapıtlarında başka kavramlar aracılığıyla sürdürülmüştür. Örneğin "Kapital" de önemli bir çözümleyici kavram olan "meta fetişizmi kavramı" başta olmak üzere; kendinde sınıf, kendi için sınıf, aydın rolü ile sonradan Marksist çözümlmeye dahil edilen bilinç taşıma yoluyla dönüşüm, öncü, hegemonya gibi pek çok kavramlaştırmalar bir tür "yabancılaşma" kavramının içerimleri olarak da değerlendirilmelidir.

Yabancılaşma, Marksist çözümlenmede kapitalist üretim tarzına içkin olduğu için, en genel düzeyde tüm kapitalist sınıfları insan doğası dışına taşıyan zorunlu nesnel bir süreçtir. Doğallıkla, en genel düzeyde etkilenme, sınıfın değişik kesim ve katmanlarına farklı yansıyacaktır. Örneğin sermaye kesiminden birisi için "zararlı yanları kişisel yararları ölçüsünde ihmal edilebilir" bulunabilecek, ara sınıflar için "istemem ama yan cebime koy" türünden bir hoşlukla karşılanabilecekken, işçi sınıfının bir kesimi tarafından "şükür karnım doyuyor. Bunları bulamayanlar da var" benzeri bir "ehven-i şer"e dönüşebilecek, sınıfın bilinçli (kendi için sınıf) kesimlerinde kapitalist toplumsal yapıyı hedef alan "üretim araçları üzerinde özel mülkiyet kaldırılın" gibi söylem ve bir örgütlenme biçimine bürünebilecektir.

Marks, kapitalizmi belli bir ölçekte çözümlendiği "Kapital 1"de, kapitalizmin kendi kuyusunu kazacak sınıfı da kaçınılmaz olarak yaratacağı vurgusuyla, işçi sınıfının, kendi için sınıf ekseninde hızla öbekteleşeceği öngörüsünde bulunmuştur. İşçi sınıfı, üretim araçları ile doğrudan ilişkileneceği nedeniyle artı-değer sömürsünü fark ederek bu bilinci bir sınıfsal hareketin gücüne dönüştürecek ve gücü aracılığıyla kendi yabancılaşması ile tüm toplumsal sınıf ve kesimlerin de yabancılaşmasını ortadan kaldıracaktır.

Marksın bu öngörüsünün gerçekleşmediği değerlendirmesinde bulunanlar, zamansal açıdan haklı görülebilirler. Çünkü Marksın özellikle "Kapital 1"e dayanılarak yapılan okumalarında, Marks'ın kapitalizmin yaşamının çok uzun sürmeyeceği beklentisi içinde olduğu söylenebilir. Ancak Marksın "Grundisse", "Kapital 2-3" ve "Fransa'da Sınıf Savaşları" gibi eserlerinin bütünlüklü değerlendirmesinde kapitalizmin yaşamının uzayabileceğinin de öngörü sınırları içinde olduğu fark edilebilir.

Belli bir kabalıkla ifade edecek olursak Marks, işçi sınıfının üretim araçları ve sermaye ile doğrudan konumlanışın getireceği ekonomik merkezli sınıfsal hareketin, siyasal, ideolojik ve kültürel kırılmalarla başkalaştırılmadan kapitalist süreci sona erdirebileceği öngörmüştür diyebiliriz. Süreç, başka türlü seyretmişse burada kuramın gösterdiği olanağın işçi sınıfı tarafından neden kullanılmadığının toplumsal-tarihsel olarak ortaya çıkarılması üzerinde tartışılabilir. Eninde sonunda süreci

belirleyen önemli öge sınıf mücadeleleridir ve mücadelenin nasıl sonlanacağı mücadele içindeki süreçlerin nesnelğe verebildikleri yön ile bakışımı olarak gerçekleşecektir.

Kapitalizmin uzayan yaşamı dolayısıyla "yabancılaşmada" da önceden ortaya konulan bürünümlemlerden farklı kimi biçim değişiklikleri olmuştur. Olması da son derece doğaldır. Yabancılaşmayı ortaya çıkaran temel ögeler özel mülkiyet ve sınıflı yapı ise eğer; her iki ögeninde giderek dolayımı hale gelmesi, yabancılaşmanın üzerine adeta mistik bir şal örtmüştür. Örneğin, özel mülk sahibi giderek üretimin doğrudan yönetimini devretmekte, yine sınıf yapısı kapitalist üretimin biçimlerine göre farklılaşmaktadır.

Yalnız bir önemli durum varlığını korumaktadır. Yabancılaşmaya son verecek sınıf olan işçi sınıfı ile özel mülkiyetin sürdürülmesini, dolayısıyla "yabancılaşmanın" sürmesini gözetten sermaye sınıfı. Burada, mevcut yapıyı yıkmaya ve yeniden kurma süreçleri üzerinde sınıfların güç dengelerini yönetmeleri önem kazanmaktadır. İşte güç dengelerini kurma ve yönetme açısından özellikle orta-ara sınıf ögeleri kritik değerdendirler. Orta-ara sınıflar yaşamı uzayan kapitalizmin güç dengeleri konusunda niceliksel varlıklarının çok ötesinde bir konum da elde etmektedirler. Bu sınıfların içinden çıkan kimi kesimler, adına öncü, organik aydın, kadro vb gibi ne şekilde ifade edilirse edilsinler, kapitalist yabancılaşmayı işçi sınıfından daha erken dönemde fark edebilmektedirler. İşte ara-orta sınıfların yaşamı uzamış kapitalizmde ortaya çıkan bu özellikleri sermaye sınıfı tarafından da görülmekte ve sermayenin siyasal hegemonyasının tesis süreçlerinde kullanılmak üzere dönüştürülmektedir. Bu dönüşümü sağlamak adına da sağlanan kimi ayrıcalıklar, kimi gelir ve statü aktarımları araçları harekete geçirilmektedir.

Marksist kuramda da kapitalizmin geciken ölümünün ortaya çıkardığı siyasal-toplumsal görünüm ve bürünümlere karşı kimi mücadele araçları ile karşılık vermeye çalışılmıştır. Örneğin Lenin'in dışarıdan bilinç taşıma ve öncünün niteliği, Gramsci'nin organik aydın, hegemonya kavramlaştırmaları sınıf mücadelesinin yeni harekete geçirici araçları olarak da ele alınabilir.

Burada işçi sınıfı ve hareketi yerine bir ara-orta sınıf ikame etmeye çalıştığım anlaşılmasın. Sınıf mücadelesini çok yönlü ve çok boyutlu olarak ele almadan siyasallaşma ve toplumsallaşmanın sağlanamayacağını vurgulamaya çalışıyorum. Çok yönlülük ve çok boyutluluğu esas olarak sınıfın katman ve katları arasındaki ilişkilenecekler ortaya çıkarmaktadır. Hekimlerin içinde bulunduğu sınıf katının sınıf mücadelesi biçiminde ortaya çıkan ilişkilenecek bürünümlemlerini ele almak için orta-ara sınıf kavramlaştırmalarını kullanmış oluyorum.

Bir Orta - Ara Sınıf Olarak Hekimlik

Dosya'da hekimlerin sınıfsal konumuna ilişkin yazımda Marksist "proleterleşme" eğiliminin hekimlikte de

sürdüğünü kabul etmekle birlikte, buradaki temel proleterleşmenin hekim mesleği dışına düşenler yoluyla olduğunu vurgulamıştım. Yine hekim mesleği içindekilerin işçi sınıfı yönünde çözülmekte olmalarına rağmen orta-ara sınıf olarak değerlendirilmelerinin siyasal-ideolojik çözümler açısından yararlı olabileceğini düşündüğümü aktarmıştım.

Hekimler sınıfsal konum tartışmalarından bağımsız olarak genel olarak ücretli çalışmaları, üretimleri üzerinde ve üretimlerinin sonuçları üzerinde denetimlerini sağlayamamaları, uzmanlaşmaları, kafa ve kol emeği ayrımı içinde yer almaları itibarıyla yabancılaşma içindedirler. Ancak aynı zamanda hekimler eğitim düzeyleri, insanlarla ve toplumla ilişkilene biçimleri, aydın özellikleri, bilimsel bir üretim alanında yer alıyor oluşları gibi özellikleri ile de yabancılaşmayı fark etmenin ilksel bilinçsel birikimini oluşturmada öne çıkabilecek sınıfsal konumdadırlar. Türkiye ve Osmanlı tarihi içerisinde öncü, aydın denebilecek pek çok siyasal hekim figürü, hekimlerin sınıfsal konumunun bu yönünü ortaya koymaktadır. Yine özellikle Türkiye'de hekimler yanında mühendisler, öğretmenler, bazen avukatlar yabancılaşmayı erken fark eden konumları itibarıyla işçi sınıfı siyaseti ve ideolojisi içinde önemli yer bulabilmişlerdir.

Sermaye sınıfı, siyasal hegemonyasını tesis ederken ara sınıfların tarihsel duruşlarını da hesaba katmaktadır. Türkiye'de hekimler başta olmak üzere mühendisler, öğretmenler gibi sınıfın kimi kesimlerine yönelik, sermayenin siyasal hegemonyasının kurulmasında yer bulma değilse ehlileştirme politikaları arkasında bu tarihsel arka-plan ve "korku" bulunmaktadır.

Yazının bundan sonrasında Türkiye'de tesis edilmeye çalışılan sermayenin siyasal hegemonyası süreçlerinde içinde bulunulan durumu ve bu durum içerisinde hekimlerin konumunu ele almaya çalışacağım.

Sermayenin Yeni Siyasal Hegomanya Tesisi: Temel Araçlar

Türkiye'de sermaye 1980'li yıllarda başladığı neo-liberal düzenlemeler aracılığıyla uluslararası kapitalist sisteme eklenme sürecinde, işçi sınıfının mücadele gücü, Kürt sorunu gibi faktörlerin etkisiyle bir gecikmişlik yaşamıştır. Sonraki dönemde reel sosyalizmin yıkılışının da katkısıyla, işçi sınıfı hareketinde gerileme, sınıf örgütlenmelerinde çözüme ile birlikte neo-liberal düzenlemeler yolunda sermaye sınıfı "prangalarından" kurtulmuştur. 2000'li yıllar prangalarından kurtulmuş sermayenin neo-liberal düzenlemeler yolunda koşuşturmasının öyküsüdür.

Neo-liberal düzenlemeler içinde sağlık alanına ilişkin, özelleştirmeler, taşeronlaştırmalar, esnek üretim doğrultusunda işin kuralsızlaştırılması, kamusal sağlık alanından çekilişe yönelik düzenlemeler, özel sağlık sektörünün desteklenmesi, SSK'nın devredilmesi, aile

hekimliği performansa dayalı ödeme sistemleri ile bir "koşuşturmanın" içine girildiği görülmektedir.

Neo-liberal düzenlemelerde yolunda koşuşturmada, sağlık emekçileri içinde özellikle hekimlerin desteğini alma, desteğin sağlanamadığı durumlarda ise ses çıkarmamalarını sağlamaya özen gösterilmiştir. Hekimlerden destek/sessizlik ise döner sermaye, performansa dayalı ödeme sistemleri, işyeri hekimliği, aile hekimliği gibi araçları hekimlerin ücret/gelir artışı yolunda kullanılması ile sağlanmaya çalışılmıştır. İtiraf etmek gerekirse hekimlerin önemli kesiminden düşünülenin de ötesinde yanıt alınabilmiştir. Örneğin 1980-90'lı yıllarda hekimler hastalarına süre ayıramadıklarından hareketle mücadelelerine siyasal-ideolojik-kültürel girdiler sağlarlarken performansa dayalı ödeme biçiminde bu kez neredeyse daha fazla hasta bakabilmek için birbirleriyle yarış içine girmişlerdir.

Neo-liberal düzenleme sonucunda hekimler gibi paylaşımdan daha fazla yararlandırılacakları konusunda ikna edilen orta-ara sınıfın yeni hegemonya tesis ortaklarına paylaşımın kaynak gösterimi de sağlanmıştır. Burada özellikle "soğuk savaş" dönemi sonrasında Türkiye'nin artan önemi vurgusu öne çıkmaktadır. Kabalaştırarak söylersek özel konumun getirdiği durum nedeniyle bir ölçüde "gökten para yağacak" ve yağın para pay edilecektir. Bu beklenti doğrultusunda neo-liberal düzenlemelerde ayrıcalık kazanan kesimler böylece sermayenin siyasal hegemonyası tesisinde daha özverili/yaratıcı olacaklardır.

Neo-liberal düzenlemeler ile uluslar arası kapitalist sistem eklenilen Türkiye'nin eklenilen yapı içinde artan önemini harekete geçirebilmek yani "gökten para yağmasını" sağlayabilmek için işçi sınıfını kapitalist üretim doğrultusunda sorun çıkarmayan bir hale getirmek gerekecektir. Anadolu'nun kaplanları bu tür bir atılım için zaten hazır beklemektedirler. Kapitalist pazarda yer kapmada "artan önem" dolayısıyla sorun olmayacaktır. Bu tür bir kapitalist atılım için Batı kapitalizminin gelişiminde işçi sınıfını masnetmenin önemli araçları arasında görülen Protestan çalışma ahlakı benzeri bir düzenleme açısından İslamiyet de kullanılabilir. Yaşadığımız son on yıllık dilimde sermayenin siyasal hegemonyasının tesisi, temel olarak yukarıda kabalaştırarak çizdiğim senaryo çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Neo-liberal yeni düzenine toplumun "rıza" göstermesi için ise siyasal-ideolojik-kültürel bir meşruiyet zemininin yaratılması gerekmektedir. Senaryonun en zor kısmı da burasıdır. Yeni paylaşım ilişkisi toplum kesimlerinin çok büyük bölümünü paylaşımın dışına itmek zorunda olduğundan, açıkça bu paylaşım ilişkisinin toplumun geneline içselleştirilmesi sorunu ortada durmaktadır. İşte ortada bu sorunun çözümünde yabancılaşma/şeyleşme çok önemli araç durumundadır.

Yeni paylaşım modelinin içselleştirilmesinde yabancılaştırmayı derinleştirerek toplumun geniş

kesimlerini bir tür itirazsız "sürü" haline getirmek ile mümkün görünmektedir. Toplumun geniş kesimlerini sürü haline getirme siyaseti aynı zamanda yaratılan sürünün mutlaklaştırılmasını gerektirmekte ve bir "sürü sevgisi" yaratılması ile birlikte ilerlemektedir. Bir paradoks gibi görülsede bu kez yaratılan sürü "doğallaştırılmakta"ve sürü dışında kalanlar yabancılaşmış olarak etiketlenmekte ve çıkardıkları ses ile bakışsımsız bir şiddetle susturulmaya çalışılmaktadırlar. Mevcut senaryo ile siyasal-ideolojik-kültürel üretimleri ile de topluma nüfuz etme (sürünün güzellenmesi) aranişi içinde, senaryonun zorluğu karşı çıkışlara tahammülsüzlüğü de zorunlu hale getirmektedir.

Senaryonun siyasal-ideolojik-kültürel üretimi için, yaratılan/yaratılmak istenen "itirazsız sürü"nü mutlak olarak güzellenmesi ve dokunulmazlaştırılması çok yaşamsaldır. Bunun için de toplumsal dönüşüm düşüncesinin kalkış noktaları olan özne-nesne, aydın-toplum, öncü-toplum ikilikleri yoğun bir saldırı altına alınmaktadır.

Senaryo gereği sürü toplumu yaratabilmek için özne-nesne, aydın-toplum ikilikleri öznenin nesneye, aydının topluma tabiyeti biçimine getirilmektedir. Senaryo doğrultusunda sermayenin siyasi hegemonyası tesisinde yer alan orta-ara sınıf "özne" ve "aydın" temel siyasal-ideolojik-kültürel üretimlerini yaratılmak istenen sürüye "tabiyet" doğrultusunda göstereceklerdir. Bu şekilde örneğin, sosyal devlet içinde olmak üzere devletin toplum üzerindeki baskısının kaldırılması amacıyla küçültülmesi, Protestan ahlaki yolunda inanç özgürlüğü, özelleştirmelerle kamusal kaynakların piyasaya (topluma) kazandırılması gibi neo-liberal düzenlemeler için zemin hazırlığı yapılabilecektir.

Yaratılmak istenen sürü toplumu sorgulayanların "yaban", toplumuna yabancılaşmış olarak kalmaları gelecek adına doğru ve umut verici görünmektedir. Şüphesiz önemli bir düzeltme ile...Yaratılan sürü toplumu içinde yer alanlar, yabancılaşmanın en derinini yaşamakta ve insan/toplum doğasını yitirmiş haldedirler. Bu durumda doğasını yitirmiş topluma karşı yabancılaşan kişi yabancılaşmayı fark ederek öncü, aydın konumuna gelmiş demektir. Böylece yabancılaşmayı ve soyutlamayı ilerletirsek kapitalizmi ortadan kaldırmanın sınıf adına taşıyıcısı onurunu sürdürmektedirler. Yani taşıyıcılar, yabancılaşmaya karşı yabancılaşarak, yabancılaşmayı ortadan kaldırmakta, Türk Dil Kurumu sözlüğünde yabancılaşma tanımı içerisinde verilen "alışamama, yadırgama" duygusu yaşamaktadırlar. Sermayenin yeni senaryosuna "alışamama, yadırgama" ise sınıfın kendi senaryosu için başlangıç umududur.

Yabancılaşmaya Karşı Duruş: Yaban"

Sürüleştirmek istedikleri toplum senaryosuna "alışamayan, yadırgayan" ve dolayısıyla direnenlere karşı hemen her alanda yoğun bir saldırı söz konusudur. Saldırıları içinde pek çok görülgü ele alınabilecek olmasına rağmen Yakup Kadri'nin romanı "Yaban"a karşı saldırıları ele almayı tercih etmemde, sürü toplumu yaratmak

isteyenlerin söz konusu roman ve yazarını hedef haline getirmelerinin de payı var. Peki neden"Yaban"? Şimdi bunun yanıtını bulmaya çalışalım.

"Alışamama, yadırgama" Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu sürecinde aydın-toplum ikilemini ortaya koyduğu "Yaban" adlı romanının temel konusudur. Haymana Ovası, Porsuk Çayı civarında savaşlarda bir kolunu kaybettiği için Kurtuluş savaşı'nda yer alamayan, işgal altındaki İstanbul'da kalmayı da içine sindiremeyen Ahmet Celal'in eri Mehmet Ali'nin daveti ile olun köyüne yerleşmesi ile birlikte yaşanan olaylar anlatılır. Köylü, Kurtuluş Savaşı'na karşı, hatta işgale karşı umursamaz hatta yer yer olumlu beklentiler içindedir.

Romanda Yakup Kadri'nin sonradan Kadro hareketi içinde de somutlaşacak olan halka rağmen halk için biçiminde özetlenebilecek elitist bakışı eleştirilebilir. Ancak örneğin Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Fazıl Gökçek'in "Yaban Romanında Yabancılaşma" adlı makalesinde "...Aydın-halk çatışması yerine aydın yabancılaşması kavramından hareket etmenin Yakup Kadri'nin eserini anlamada bize yeni ve farklı bir ufuk açacağını düşünüyoruz. Çünkü 'çatışma' kavramı daha ziyade farklı iki çevrenin birbiriyle ilişkisinde ortaya çıkan bir durumu ifade etmektedir. 'Yabancılaşma' ise sosyal planda insanın toplumuna ve beraberinde getirdiği kültüre karşı düşmanca bir tutum takınması olarak bir bakıma 'çatışma'yı da içerdigi gibi, bireyin kendisinde başlayıp biten psikolojik bir duruma veya sürece de işaret eder. Biz, Yaban romanında gördüğümüz halk-aydın ikileminin esasta Yakup Kadri'nin kendi iç dünyasında meydana gelen bölünme ve parçalanmanın sosyal çevre planında ve romanın kahramanı Ahmet Celal aracılığıyla tezahürü olduğu düşüncesindeyiz. Elbette bunun yanı sıra Yaban romanındaki menfi bakışta yazarın Cumhuriyet'ten sonra benimsediği ideolojinin de payı vardır..." yazdıkları sözünü ettiğim senaryo doğrultusunda tarihi yeniden kurma çabası içinde değerlendirilmelidir.

Gökçek yine yazısında Taner Timur'un "Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik" adlı çalışmasını kaynak göstererek "...yazınsal açıdan bir değer taşımadığı" da ifade edilebilmiştir..." diyerek Timur'u da kendi yeni Yakup Kadri tanımının tanıdığı olarak kullanmak istemiştir.. Oysa Taner Timur'un çalışmasında Gökçek'in tırnak içinde aktardığı ifade aşağıdaki paragraf içinde yer almaktadır: "Kemalist dönemin, rejimi kendi sınırları içinde zorlayan, fakat onu farklı bir yönde aşmak isteyen başka bir yazarı ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu'dur. Bu konuda yazınsal açıdan büyük bir değer taşımamakla beraber, ideolojik açıdan çok büyük yankılar uyandıran ve hala tartışma konusu olan romanı 'Yaban' adını taşır." Taner Timur bir edebiyatçı veya edebiyat eleştirmeni değildir. Dahası kişisel olarak romana önemli bir değer yüklemektedir ve yine "...yazınsal açıdan büyük bir değer taşımamakla.." ifadesi ile Gökçek'in alıntılıdığını söylediği "yazınsal açıdan bir değer taşımadığı" ifadeleri aynı değildir. Büyük değer taşımayan değer taşıyor anlamına gelmez.

Dahası önemli edebiyat eleştirmenlerimizden Berna Moran "Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış" adlı "Yaban" ya aydın ile köylü arasındaki uçurumu içtenlikle dile getirdiği, bu yarayı cesaretle deştirdiği ve Anadolu köylüsüne ait gerçekleri bütün çıplaklığıyla önümüze serdiği için çok övülmüş, ya da tek yanlı olduğu, gerçekleri çarpıttığı ve köylünün yalnız olumsuz yönlerini anlattığı için eleştirilmiştir. Tartışılan sorun hep şu olmuş: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun sergilediği köylü gerçeğe uyuyor mu? Yaban'ı roman olarak ele alıp inceleme çabaları yok denecek kadar az. Oysa Türk romanı tarihinde önemli bir yer tuttuğunu, etkileyici ve çarpıcı olduğunu inkar eden de yok..." diyerek başladığı çalışmasında Yaban'ı roman tekniği açısından incelemekte ve kendi açısından eksikliğini gördüğü " roman olarak ele alıp inceleme çabaları" açığına karşılık olmaktadır.

"Yaban" romanı üzerine sürdürülen tartışmalar ve saldırılar bu kadar önemli mi gerçekten? Önemi "Yaban"ın sadece roman olarak ele alınamayacak olmasından kaynaklanıyor. Roman Türkiye Cumhuriyeti kuruluş sürecinin siyasi-ideolojik-kültürel taşıyıcıları arasındadır. Sermayenin siyasi hegemonyasının yeniden tesisi sürecinde kuruluş taşıyıcıları bu kez çözümlü araçları haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle ne "Yaban" sadece romandır; ne de romandaki aydın-öncü-özne misyonundan vazgeçilebilir.

Hekimler: "Yaban" ya da Ortak

Hekimler sınıfsal omurgaları itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin görece kısa tarihi içinde aydınlanmacı, bilimsel, ilerlemeci, modernist kanal içinde yer aldılar. Çoğu kez işçi sınıfı hareketine eklemlediler, eklemlediklerinde ise iletişim mesafesini hep açık bıraktılar. Hekimler sınıf haritası içinde bu konumları ve duruşları ile toplum içinde bir tür "yaban" olmayı seçtiler.

Neo-liberal düzenlemeler yoluyla uluslararası kapitalist sisteme eklemledilmiş Türkiye sermayesi eklemlemeye uygun siyaset-ideoloji-kültür yaratmak üzere hekimlerin de içinde olduğu ara sınıflara yeni eklemlemenin siyasi hegemonya tesisinde rol teklifi yanında etkisizleştirmek için de operasyonlar yürütmektedir. Şüphesiz yapıcılar olarak hekimlerin içinden çıkardıkları bir grup/kadro kastedilmektedir. Hekimlerin önemli bölümü için sürü içinde ayrıcalık önerilmektedir. Hekimler genel gövdeleri itibarıyla kendilerine sunulan ayrıcalıkları (performansa dayalı ödeme, aile hekimliği vb) reddetmediler. Reddetmeyenler konumlarını rasyonalize edebilmek için, "ayrıcalıklardan da yararlanırım, siyasi-ideolojik-kültürel olarak karşı duruşumu da sergilerim" biçiminde özetlenebilecek bir tutum içine de girdiler. Ancak geleceğe ilişkin taşıyıcı tutumun, içinde yer almadan yaşayabilen "yaban"ların onuru olacağı görülmelidir.

Hekimler bu süreçte topluma "yaban" kaldıkları ölçüde eleştirileceklerdir. Sorunun bir yönü hekimler ile sürü haline getirilmek istenen mesafenin açılmasıdır. Ancak sorunun başka bir yönü de hekimlerin kendi nesnelere ile mesafenin

de açılmakta oluşudur. Bu ise örgütlü sözün gücünü azaltmaktadır. Bir ileri tehlike ise sözün içeriğinin de belirlenebilecek oluşu, yani hekimlerin aydın, öncü, özne kadrolarının gövdelerinden ayrılıkları olasılığıdır. Yalnız bu tür bir "ayrılık" yeniden ve daha kuvvetli birliktelik için gereklilik de olabilir. Şairin dediği gibi "ayrılık da sevdaya dahil" olabilecektir.

Hekimlerin "yaban" kaldıkları sürece nelerle karşılaşabileceklerine ilişkin Denizli Tabip Odası'nın daveti ile bir gazetede yayımlanmış "İlimli İslam ve Bilim" yazısı çerçevesinde konferans veren İstanbul Tabip Odası Başkanı Prof. Dr. Özdemir Aktan'ın konferans sonu başına gelenler uyarıcı olmalıdır. Konferans sonrası başında "Tabip Odası'nda Küstahça Sözler", "İslama Hakaret", "Danimarkayı Bırak Denizli'ye Bak" söylemleriyle adeta siyasal linç yaşatılmak istenmiştir. Denizli valisi suç duyurusunda bulunmuş, Tabip Odası önünde basın açıklamaları yapılmıştır.

Denizli'de yaşanan olayda "Yaban" İTO Başkanı'dır. Peki ne beklenmektedir? Başkanın bilimden, tarihten, ilerlilikten kopması mı? Evet tam da böyledir. Başkan sürüleştirmeye operasyonuna katılanlardan birisi olacak ve süreci yürütecek ya da bizzat sürünün bir ögesi haline gelecektir. Üçüncü hal ise imkansızdır. Aydınları, toplum mühendisliği yapmakla suçlayanlar toplum mühendisliğine soyunmaktadırlar. Ancak başka mühendislere yer yoktur.

Son Söz

Sermaye senaryosunu mevcut rol dağılımına göre gerçekleştirmek istediğinde "yaban" kalabilmiş hekimler Prof. Dr. Özdemir Aktan'a yapılanlar türünden uygulamalarla karşılaşabileceklerdir. Kuşkusuz senaryo sermaye sınıfına aittir ve gerçekleşmesi ne iyi ki mutlak değildir. Sınıfın da kendi senaryoları vardır. Ve en iyi roller mutlaka "yaban"lara verilecektir.

KAYNAKLAR

Hançerlioğlu O. (1980) Felsefe Ansiklopedisi, Remzi Kitapevi, 1. Baskı

Gökçek F. Yaban Romanında Yabancılaşma, İnternet

Karaosmanoğlu Y. K. (2008)Yaban, İletişim Yay. 58. Baskı İstanbul-2008

Marx K. (1986) 1844:Felsefe Yazıları, Çev. Murat Belge, V Yayınları, 1. Basım Eylül 1986

Marx K. Engels Friedrich, Alman İdeolojisi (Feuerbach), Çev: Sevim Belli, Ahmet Kardam, Sol Yay. 3. Baskı

Timur T. (2002) Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik, İmge Yay. Ağustos 2002 2. Baskı

Türk Dil Kurumu (1989)Türkçe Sözlük,Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989